

TIBBIY TURIZMNING SHAKLLANISHI, RIVOJLANISH BOSQICHLARI HAMDA O`ZBEKISTONDA TIBBIY TURIZMNI RIVOJLANTIRISHDA INNOVATSION YONDASHUV

Djumayeva Farangiz Rashidovna¹, Muxidinova Dilnoza Saidovna²

¹Toshkent irrigatsiya va qishloq xo'jaligini mexanizatsiyalash
muhandislari instituti" milliy tadqiqot universiteti

²Farg'ona politexnika instituti

<https://doi.org/10.5281/zenodo.7214049>

ARTICLE INFO

Received: 01st October 2022

Accepted: 10th October 2022

Online: 17th October 2022

KEY WORDS

Akkreditatsiya,
transplantologiya,
neyroxirurgiya, kardiologiya,
kosmetik jarrohlik,
urbanizatsiya, escapist,
infeksiya, revmatizm,
reproduktiv texnologiya,
reproduktiv outsorsing,
surrogat homiladorlik, in vitro
urug`lantirish

ABSTRACT

Maqolada dunyoning eng rivojlangan sohasi – turizm, aynan tibbiy turizm tarmog'i alohida yoritilgan. Unda tibbiy turizmning rivojlanish tarixi, Amerika, Yevropa hamda uning Osiyodagi ko'lami, tibbiy turistlarning asosiy muammolari va uning yechimi, O'zbekistonda tibbiy turizm, shuningdek, yangi "exchange program in medical tourism" ni tibbiyot oliygohlari bilan hamkorlikda tadbiq etish bilan bog'liq taklif, mulohazalar keltirilgan.

Tibbiy turizm (tibbiy sayohat, sog'liqni saqlash turizmi yoki global sog'liqni saqlash deb ham ataladi) sayyohlik agentliklari va ommaviy axborot vositalari tomonidan sog'liqni saqlash uchun xalqaro chegaralar bo'ylab sayohat qilishning jadal o'sib borishini tasvirlaydigan atama hisoblanadi. Bugungi kunda bemorlarning harakatlanishida ham sifat, ham miqdordagi o'zgarishlarni ko'rishimiz mumkin. Chunki odamlar sog'liqni saqlash xizmatlaridan foydalanish uchun boy mamlakatlardan kam rivojlangan mamlakatlarga sayohat qilishmoqda. Bunday siljish, asosan, kam rivojlangan mamlakatlarda davolanishning nisbatan arzonligi, arzon reyslarning mavjudligi va

marketing xizmatlarining kengayishi va iste'molchilarga tibbiy xizmatlarning mavjudligi to'g'risida onlayn-malumotlarning mavjudligi bilan bog'liq. Tibbiy turizm kishilarning asosiy yashash joylaridan tashqarida dam olish bilan birga yuqori malakali tibbiy yordam olishidir. Bunda tibbiy yordam bo'lishi shart emas. Kishilar tog' yon bag'irlarida, o'rmonzorlarda, suv havzalari atrofida, tabiat qo'ynida dam olib, sog'lig'ini tiklashi, shu bilan bir vaqtda professional meditsina xizmatidan foydalanishi mumkin. Masalan Isroildagi Gersliya Medikal markazi, Kineret ko'li atrofidagi meditsina markazi (17 xildan ziyod mineral tuzlar mavjud) Golan tog' yonbag'rlaridagi "Xamat Tveriya"

dunyo-ga mashhur bo'lib, jahonning barcha davlatlaridan sayyohlar boradi. "Patient's Beyond Borders" xalqaro tibbiy turizm tashkilotining ma'lumotlariga ko'ra, bu soha daromadi xalqaro turizmga har yili o'rtacha 40 milliard AQSh dollari miqdorida daromad keltirmoqda. Birgina AQShda sug'urta xarajatlarini qoplay olmaydigan xastalikka uchragan bemorlarning soni 110 milliondan ortiq. Davolanish xarajatlari Hindistonda yoki Tailandda 4 barobar, ayrim kasalliklarni davolashda esa 10 barobargacha arzon bo'lganligi uchun amerikaliklar chet elda davolanishni afzal ko'radi. Kanada va Buyuk Britaniya fuqarolari esa davolanishda davlat sug'urtasiga ega. Bu yerda mutaxassisga uchrashish juda ko'p vaqt talab etganligi uchun (ayrim hollarda 2 yilgacha cho'zilishi mumkin) chet elda davolanishni ma'qul ko'rishadi. Meditsina xizmatini ko'rsatish bo'yicha hozirgi kunda Hindiston, Vengriya, Meksika, Singapur, Tailand, Braziliya, Janubiy Koreya, Turkiya davlatlari mashhur. Braziliyada 4500 dan ziyod kosmetologiya jarrohlari 180 mingdan ziyod sayyohlarni davolagan bo'lsa, tibbiy sayyohlar soni Turkiyada 110 ming, Hindistonda 400 ming, Singapurda 600 ming, Meksikada bir million, Tailandda 1,2 million kishiga yetgan.

AQShda va dunyoning boshqa qismlarida sog'liqni saqlash xarajatlari haddan tashqari ko'tarilib ketganligi sababli, ko'plab ish beruvchilar va sug'urta kompaniyalari tibbiy turizmni pasaytirishning bir usuli sifatida ko'rishni boshladilar. Dunyo bo'ylab tobora ko'proq davlatlar rivojlanayotgan bozordan moliyaviy foyda ko'rishni boshlaydilar, shuning uchun ular yuqori sifatli tibbiy xizmatlarni ancha arzon narxlarda taqdim etadilar. Rivojlanayotgan mamlakatlardagi

klinikalar va kasalxonalar narxlarini tushirishning asosiy sababi bu mamlakatning iqtisodiy ahvoli bilan bevosita bog'liqdir. AQSh bilan taqqoslaganda tibbiy turizmni rivojlantiradigan mamlakatlarda operatsiyalar narxi 30% dan 70% gacha past. Tibbiy turizmni qabul qilishdagi asosiy to'siqlardan biri bu sifatsizlikdir. Uni bartaraf etishning kaliti xalqaro marketing institutlari tomonidan akkreditatsiya qilish orqali yetarli marketing strategiyalari va sifatni baholashdan foydalanish hisoblanadi. Bunday akkreditatsiya tibbiy xizmat sifatiga ishonchni kuchaytirish uchun hal qiluvchi omil hisoblanadi Tibbiy turizm sayohatlari paytida bemorlarning eng ko'p uchraydigan muolajalari saralangan kosmetik jarrohlik, stomatologiya, a'zolari transplantatsiyasi, kardiojarrohlik va ortopedik jarrohlikdir. Biroq, tibbiy xizmat turlaridan turli xil muolajalardan tortib, an'anaviy va alternativ davolanishgacha bo'lgan ko'plab xizmatlarni olish mumkin. Reproduktiv turizm va reproduktiv autsorsing tobora ommalashib bormoqda, bu surrogat homiladorlik, in vitro urug'lantirish va boshqa yordamchi reproduktiv texnologiya usullari bilan chet elga chiqish amaliyotidir. Quyidagi rasmda tibbiy turistlar oldidagi muammolar qisqacha sxema orqali ifodalangan:

Buyuk Britaniyadagi dengiz bo'yidagi kurortlar (masalan, Blekpul yoki Margeyt) Britaniya elitasining dengiz suvlari va dengiz havosida haqiqiy shifobaxsh kuchlar borligiga ishonishi tufayli qurilgan. Juda tez Angliya, turli xil kurort shaharlari va sanatoriyalarning ko'tarilishini ko'rdi. Mineral suvlar turli xil teri infeksiyalarni, yomon hazm qilish va revmatizm kabi

kasalliklarni davolash uchun ishlatilgan. Materik Evropada Shveytsariya mineral buloqlar atrofida o'sgan ko'plab shaharlarni taklif qildi (Sankt-Morits, Lozanna, Interlaken va Baden). Shuningdek, odamlar Avstriya (Vena), Vengriya (Budapesht) va Germaniya (Baden-Baden va Visbaden) ga kelishgan. Temir yo'llarning shakllanishi odamlarning uzoqroq qirg'oq va dengiz bo'yidagi kurortlarga borishini ko'paytirdi, bu esa o'z navbatida, urbanizatsiyadan noyob va eskapist muhitni, shuningdek, quyoshga intilishning sog'lom lazzati sifatida qaraladigan narsalarga amal qilish imkoniyatini yaratdi.

Akkreditatsiya qat'iy tashqi baholashni ta'minlashning eng yaxshi usuli hisoblanadi. Umuman olganda, akkreditatsiya institutlar tashqi akkreditatsiya organi tomonidan belgilangan standartlarga javob beradigan ixtiyoriy jarayonni anglatadi. Akkreditatsiya orqali standartlashtirish, shuningdek, xavflarni kamaytirish va sifatni optimallashtirish strategiyasi sifatida ko'rib chiqilishi mumkin. Tibbiy turizm nuqtai nazaridan muassasalar turli xil klinikalar va kasalxonalarini o'z ichiga oladi. Tibbiy xizmat ko'rsatuvchi provayderlarning xalqaro tarmog'ini yaratishda tibbiy turizm bilan shug'ullanuvchi partiyalar sog'liqni saqlash bo'yicha akkreditatsiyadan o'tgan tashkilotlarda Xalqaro Sifat Jamiyati (XSJ) tomonidan xalqaro akkreditatsiyadan o'tgan klinikalar va kasalxonalarda tibbiy xizmatlarni tashkil qilish bilan cheklanishi kerak. Kasallarning ko'payishi ma'lum bir tibbiy yordamni qidirishda chegaralarni kesib o'tishda bu tobora muhim ahamiyat kasb etmoqda. Akkreditatsiya va litsenziyalashning barcha g'oyasi manfaatdor tomonlarga sog'liqni saqlashning bir ovozdan qabul qilingan

standartlariga qarshi tashqi sifat bahosi to'g'risida guvohlik berishdir

Boshqa tashkilotlar masalan Tibbiyot va xirurgiyaning xalqaro kengashi (TXXK) - bu sog'liqni saqlash sohasidagi global hamjamiyatda shifokorlar, jarrohlar, stomatologlar va sog'liqni saqlash sohasidagi boshqa mutaxassislarni bemorlarni parvarish qilishning professional standartlarini yaratish va saqlashdan manfaatdor bo'lgan birlashma. Ularning maqsadi sog'liqni saqlash sohasidagi mukammallikni oshirish markazlarini (kasalxonalar yoki klinikalar) tashkil etishdir.

HealthCare Trip, soliqlardan ozod qilingan notijorat tashkilot - bu chet elda sog'liqni saqlash sohasiga qiziqqan barcha odamlarni xavfsiz va samarali ma'lumotlar va akkreditatsiya bilan bog'laydigan xizmat. Ushbu tashkilotning vazifasi a'zo tashkilotlar orasida faqat xavfsiz amaliyotni targ'ib qilish orqali tibbiy turizmning obro'si va xavfsizligini oshirishdan iborat. Yevropa tibbiy turizm ittifoqi (EuMTA) Vengriyada joylashgan notijorat tashkilot bo'lib, u tibbiy sayohat sohasida manfaatdor tomonlarning manfaatlarini ifoda etadi, ularning faoliyatini muvofiqlashtiradi va bemorlarning harakatchanligini yaxshilaydi. Uning maqsadlaridan biri AQSh, Evropa va dunyoning boshqa qismlarida sog'liqni saqlash tizimidagi kamchiliklarni qat'iy alternativ echim bilan ta'minlashdir. Turkiya tibbiyot turizmi assotsiatsiyasi (TTTA) ham bugun tibbiy xizmat ko'rsatish sohasida yaxshi imkoniyatlarni taqdim etmoqda. Har kuni 165 mamlakatdan davolanish va reabilitatsiya qilish asosan bu og'ir holatlar, kattalar va bolalar orasidagi onkologiya, transplantologiya, neyroxirurgiya, ortopediya, kardiologiya kabi talablarni

qabul qilib kelmoqda. TTTA klinikani tanlashda yordam berishdan tashqari, chet ellik bemorlarga qo`shimcha imtiyozlar, jumladan, aeroportdan manzilga bepul yetkazish, Turkiyada mehmonxonalarda yashash uchun chegirmalar, bepul tarjimon xizmatlarini taqdim etish va boshqa ko`p narsalarni kafolatlaydi.

O`zbekiston Respublikasida tibbiyot turizmi sohasiga alohida strategik ahamiyat berilmoqda. Prezidentning 2018 yil 7-dekabrda "O`zbekiston Respublikasi Sog`liqni saqlash tizimini tubdan takomillashtirish bo`yicha kompleks choratadbirlar to`g`risida"gi 5590 - qaroriga muvofiq, Vazirlar Mahkamasi "2019-2023 yillarda O`zbekiston Respublikasida tibbiyot turizmini rivojlantirish strategiyasini tasdiqlash to`g`risida"gi loyihasini ishlab chiqdi. O`zbekistonda turizm va tibbiyot sohalarida o`tkazilayotgan islohotlar samaradorligini oshirish, bu borada chet ellik fuqarolarning mamlakatimizga kirib kelishini ko`paytirish maqsadida "Medtravel Global System" NNT tashkil qilindi. O`zbekiston Respublikasidagi sog`liqni saqlash tashkilotlari tomonidan berilgan taklifnomaga asosan chet el fuqarolari uchun 3 oy muddatga yangi viza "Medical Visa" joriy etildi. O`zbekiston Respublikasida ham dam olish va sog`liqni tiklash maskanlari mavjud. Chorvoq, Beldirsoy oromgohlari, "Mersian", "Botanika", "Turon", "Zomin" kabi 100 dan ziyod sanatoriylar butun dunyoga mash-hur. Hozirgi kunda yurtimizda 150 dan ziyod xususiy klinikalar, davolanish markazlari aholiga tibbiy xizmat ko`rsatmoqda. Aniq va o`z vaqtida tashxis qo`yish, yuqori sifatli davolanish, xavfsiz yetkazish, qulay yashash, asoratlar xavfini kamaytirish va shaffof chek - bu har bir

jiddiy kasallik bilan kurashayotgan va sog`ayishga hamda kelajakda o`z hayotini maksimal darajada tiklashga tayyor bo`lgan bemor uchun eng keraklisidir. Mamlakatimizda tibbiy turizmni yanada rivojlanish uchun uni alohida keng qamrovli tarmoq sifatida shakllantirish lozim. Ya`ni bu sohaga ko`proq tibbiyot vakillarini va tibbiyot oliygohlarini ham jalb etish darkor. Tibbiyot uzluksiz rivojlanayotgan, shuningdek inson manfaatlari har qanday davrda ham yetakchi o`rinda turadigan soha hisoblanadi. Shu jihatdan boshqa soha vakillariga qaraganda ko`proq bilim, ko`proq malaka, ko`nikma va albatta alohida e`tibor talab etadi. Bugungi kunga qadar ko`plab malakali shifokorlarimiz va talabalarimizning o`z ustida ishlash, ilm olish, malaka oshirish va pul ishlash maqsadida chet elda o`qib, keyinchalik ham ishlab, ham yashab kelayotganligining guvohi bo`lamiz. Taklifim aynan tibbiy turizmning yangi tarmog`i sifatida talabalarning bilimni oshirish, shifokorlarning malakasini oshirishga qaratilgan "exchange program in medical tourism" ni ishlab chiqish. Bundan maqsad tibbiyot vakillarining tibbiyot olamida dunyoqarashini, bilimni kengaytirish; zamonaviy texnologiyalardan foydalanish hamda tadbir etish; xalqaro munosabatlarni mustahkamlash; turizmning boshqa tarmoqlari bilan xorijiy tibbiyot vakillarini tanishtirish; madaniy hordiqni tashkil etish; shuningdek vatanga muhabbat kabi samimiy tuyg`ularni singdirishdan iborat. Qolaversa, bugungi tahlikali davrda bu dasturning onlayn formasini joriy etish butun dunyo talabalarini, tibbiyot vakillarini birlashtirishga imkon yaratadi shuningdek, dasturning keyingi bosqichi uchun mustahkam poydevor vazifasini o`taydi. Bu

esa o`z navbatida nafaqat bizning mamlakatimizda, balki butun dunyo uchun ham tibbiyotning yangi qirralarini ochishda turtki bo`ladi. Shuningdek, turli jarrohlik amaliyotini chet elda o`tkazish uchun ketayotgan vatandoshlarimizning soni ham kamaysa ajab emas, Xulosa. Albatta turizmning har bir tarmog`i vatanimizning ravnaq topishi, yetakchi

davlatlar qatoridan o`rin egallashida alohida ahamiyat kasb etadi. Men tibbiyot vakili safatidagina emas, balki, yangilikka intilayotgan yosh avlod, kelajagi buyuk, mustaqil O`zbekistonimizning farzandi sifatida turizmning ayniqsa, tibbiy turizm (medturizm) ning rivojlanishi tibbiyotimizni misli ko`rilmagan o`zgarishlarga olib kelishiga ishonaman.

References:

1. wwwnc.cdc.gov/.../medical-tourism
2. <http://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC3469025/>
3. <http://www.oecd.org/els/health-systems/48723982.pdf>
4. <http://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC2234298/?report=classic>
5. <http://www.biomedcentral.com/1472-6963/10/266>
6. <https://uzbektourism.uz/cyrl/newnews/view?id=896>
7. <https://uz.wikipedia.org/wiki/Turizm>
8. <https://minzdrav.uz/uz/projects/detail.php?ID=57165>
9. <https://www.magazine.medicaltourism.com/author/medical-tourism-magazine>
10. Hodges JR, Turner L, Kimball AM. Risks and Challenges in Medical Tourism: Understanding the Global Market for Health services. ABC-CLIO LLC, Santa Barbara, California, 2012.
11. Hall CM. Medical Tourism - The ethics, regulation and marketing of health mobility. 1st ed. Routledge, New York. 2013; pp. 39-41.
12. <http://www.healthcaretrip.org/aboutus.php>